

Інна Федорчук
викладач кафедри економіки
підприємства, фінансів, обліку і аудиту
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

Проблеми інноваційного розвитку економіки в Україні

***Анотація.** У статті розглянуто теоретичні основи інноваційної діяльності та досліджено проблеми інноваційного розвитку в Україні. Встановлено, що розвиток інноваційної діяльності має стати невід'ємною складовою частиною реформування економіки країни.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены теоретические основы инновационной деятельности и исследованы проблемы инновационного развития в Украине. Установлено, что развитие инновационной деятельности должно стать неотъемлемой составной частью реформирования экономики страны.*

***Summary.** The article considers the theoretical bases of innovative activity and problems of innovative development in Ukraine. It is established that the development of innovation must be an integral part of reforming the country's economy.*

***Ключові слова:** інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційна політика.*

Постановка проблеми. Основним чинником розвитку економічних систем в сучасних умовах є інновації. Однак для національної економіки залишається реальною проблемою спрямування розвитку внутрішніх процесів на інноваційні орієнтири. Інноваційна діяльність є головним джерелом суспільного прогресу. Конкурентоспроможність конкретної фірми і економіки в цілому визначається не лише обсягами виробництва та експорту, а, насамперед, наявністю інноваційної складової у виробництві. Від того,

наскільки значною буде інноваційна складова економічного розвитку будь-якої країни, залежить її роль і місце у світовій економічній системі, стабільність і рівень розвитку національної економіки на даному етапі і в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень. Слід зазначити, що дослідженню розвитку інноваційної діяльності в Україні присвячено багато наукових праць, серед яких особливої уваги заслуговують дослідження В. Александрової, Л. Антонюка, Ю. Бажала, В. Гейця, В. Соловйова, О. Лапко, Л.Федулова, А. Валюх, І. Кукурудзи, В. Демиденка, О. Амоші, С. Ілляшенка, І. Краснокутської, І. Макаренка, О. Пенькової та ін.

Праці вчених є науковим підґрунтям для розроблення інвестиційного шляху розвитку країни, проте становлення нових умов господарювання вимагає розробки нових методологічних підходів до проблем розвитку інноваційної діяльності в Україні. Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку, яка повинна була забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, вирішити певні соціальні й екологічні проблеми, забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі.

Метою даної статті є дослідження особливостей розвитку інноваційної діяльності в Україні та визначення проблем, які перешкоджають інноваційному розвитку нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах інновації перетворюються на найважливіший і найвагоміший ресурс соціально-економічного і технологічного розвитку країни. Вони стали невід'ємною складовою сучасної економіки. Їх впровадження торкнулося всіх сфер діяльності людини. Тому створення ефективного внутрішнього ринку інновацій та систематичний аналіз його стану є невід'ємною складовою стратегії інноваційного розвитку країни.

За останні роки в Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності – сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створено умови для розвитку відповідної інфраструктури.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшість експертів-науковців визначають як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у країнах, для яких інноваційний розвиток є пріоритетним завданням економічної стратегії. Удосконалення державної системи стимулювання інноваційного розвитку шляхом впровадження певних заходів економічної політики є актуальним завданням української державної політики, виконання якого призведе до кардинального поживлення інноваційних процесів в країні [7, с. 502].

Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної стратегії не є реальним підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу здійснюється непослідовно, без урахування загальновідомих чинників функціонування й розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки.

Національна інноваційна система є важливою передумовою для успішного відродження національної економіки, її адаптація до умов міжнародної конкуренції. Проте в Україні існує комплекс проблем, які зашкоджують діяльності інноваційної політики. Серед таких проблем, зокрема, є: відсутність дієвого механізму визначення національних інноваційних пріоритетів, відсутність відповідного фінансування фундаментальних наукових досліджень з боку держави, занепад військово-промислового комплексу та відповідного машинобудування, низький рівень реальних доходів населення,

недосконалість податкової системи, недостатня розвиненість інфраструктури грошових ринків, що не сприяє інноваційній діяльності, відсутність дієвої стратегії інноваційного розвитку та побудови національної інноваційної системи.

Для того, щоб подолати проблеми, які гальмують розвиток інноваційної політики, – потрібно враховувати найбільш сприятливі інструменти, які впливають на розвиток інноваційної діяльності. Серед цих інструментів це: наука, освіта, підприємництво, механізми фінансування інновацій, механізми захисту відносин інтелектуальної власності. Завдяки комплексу інструментів можливе формування сучасної національної інноваційної системи [8, с. 42].

Світовий досвід показує, що наявність ринкових відносин не є достатньою умовою швидкого економічного розвитку. В Україні досі не створено технологічні, інституціональні та соціальні передумови для розвитку за інноваційним типом. У країні потрібно створити сприятливий інноваційний клімат, що дозволить включити інноваційну сферу в ринкові відносини. Сьогодні цю умову ще не виконано.

Вихід з кризової ситуації в інноваційні сфери української економіки повинен забезпечуватися через вирішення таких завдань:

- створення передумов для ефективного впровадження технічних новинок в усіх сферах економіки;
- забезпечення структурно-технологічних змін на рівні окремих підприємств та економіки в цілому;
- удосконалення науково-технічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку;
- створення необхідних умов для збереження кадрового потенціалу науково-інноваційної сфери, недопущення еміграції висококваліфікованих наукових кадрів;
- визначення пріоритетних напрямків досліджень з залученням державного фінансування;

- застосування нових форм організації інноваційної діяльності (технопарки, технополіси, «інкубатори») [1, с. 26].

За рахунок зростання ефективності використання ресурсів частина їх вивільняється і перерозподіляється до інших сфер діяльності. Наприклад, падає частка зайнятих у сільському господарстві – різко зростає частка зайнятих у секторі послуг. До того ж інновації виступають безпосередньою причиною виникнення одних виробництв і галузей, а також поступового відмирання і зникнення інших. Інновації змінюють і економічну організацію суспільства. З'являються нові елементи у спектрі основних господарських структур. Відбуваються зрушення у структурі та реалізації різноманітних форм власності [5, с. 324].

Засобом розвитку економіки будь-якої держави є нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, нові елементи, свідомо впроваджені у виробничу культуру і структуру підприємства.

Запровадження пільгових режимів для окремих секторів посилює фіскальний тиск на інші сектори економіки України, спонукає до збільшення внутрішніх позик; продукція високотехнологічних галузей не знаходить збуту в інших галузях через значне технологічне відставання і відсутність мотивації використання, що суттєво знижує синергетичний ефект інновацій.

Державне стимулювання інновацій пільговим оподаткуванням НДДКР та інноваціями без впровадження дієвих стимулів для інвестиційної діяльності (точніше – повного виведення інвестицій з-під оподаткування) спричиняє припинення розриву між наукою і виробництвом, марнування державних коштів. Така схема є менш ефективною для запровадження інноваційної моделі розвитку, аніж надання податкових пільг для інвестиційної діяльності без пільгового стимулювання інновацій [2, с. 29]

Оцінка вартості інтелектуальних благ відбувається на деформованому ринку, відокремлено від потенційного економічного ефекту впровадження інновацій. Це не стимулює вдосконалення виробництва інтелектуального

продукту – основи інновацій. У табл. 1 наведено основні фактори, що стримують розвиток інноваційної діяльності [9, с. 96].

Таблиця 1

Фактори, що стримують інноваційну діяльність підприємств

№п/п	Фактор	Частка підприємств,%
1.	Нестача власних коштів	83,0
2.	Недостатня фінансова допомога держави	56,6
3.	Великі витрати на нововведення	55,9
4.	Високий економічний ризик	38,9
5.	Недосконалість законодавчої бази	37,7
6.	Тривалий термін окупності нововведень	34,6
7.	Відсутність коштів у замовників	31,7
8.	Нестача інформації про нові технології	19,5
9.	Нестач інформації про ринки збуту	18,3
10.	Відсутність кваліфікованого персоналу	17,2
11.	Відсутність попиту на продукцію	16,0
12.	Несприйнятливність підприємства до нововведень	14,5

У Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» метою реформи в інноваційній сфері визначено активізацію інноваційних процесів, повноцінне використання потенціалу науки в процесі технологічної модернізації економіки. Індикаторами досягнення мети в період 2010–2014 рр. визначено збільшення частки інноваційно активних промислових підприємств з 10,7 % до 25 %, підвищення наукоємності ВВП з 0,95% до 1,5 % [3; 4].

Модернізація виробництва, забезпечення нової якості економічної системи, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках та забезпечення стабільного довгострокового економічного зростання на основі інноваційної моделі розвитку потребують активізації дій держави у сфері управління інноваційною сферою, удосконалення фінансових, інституційних, організаційних, правових та інших інструментів державного управління.

З метою удосконалення фінансових механізмів стимулювання інноваційної діяльності, а також її інституціонально-правового забезпечення в Україні необхідно відновити фінансування заходів, спрямованих на розвиток інноваційної інфраструктури.

Виходячи з того, що інноваційна діяльність є вирішальним елементом розвитку сучасного виробництва, проблеми економічного обґрунтування інноваційних рішень набули особливої актуальності. Ці проблеми важливі як на рівні підприємств (організацій), так і на вищих рівнях управління національною економікою.

Висновки. Отже основними факторами, що стримують інноваційний розвиток промислових підприємств є:

- низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку та недостатність власних коштів підприємств;
- низька інвестиційна активність вітчизняних, зарубіжних інвесторів;
- недосконалість податкового законодавства; відсутність мотивації вітчизняних підприємств до впровадження НДДКР та реалізації їх результатів;
- послаблення взаємозв'язків науки та виробництва.

Тому, активізація інноваційного розвитку підприємств повинна бути пов'язана з оновленням основних виробничих фондів, які мають стати головним джерелом збільшення обсягів виробництва та створення умов для виготовлення вітчизняної продукції на рівні кращих світових зразків.

Таким чином, головною метою інноваційного процесу в Україні є підвищення соціально-економічної ефективності виробничої сфери на базі системного удосконалення всіх елементів та матеріалізації наукових знань і підвищення соціального забезпечення.

Список використаної літератури

1. Александрова В. П. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / В.П. Александрова, М.І. Скрипниченко, Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2007. – №1. – С. 26.

2. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення/ О.І. Амоша //Економіст. – 2008. – № 6. – С. 28–34.
3. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/>
4. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>
5. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп./ С. М. Ілляшенко – Суми: ВТД «Університетська книга» – К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005.– 324 с.
6. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навчальний посібник./ С. М. Ілляшенко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.
7. Краснокутська І. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб./ І.В. Краснокутська – К.: КНЕУ, 2003.–502с.
8. Макаренко І. В. Проблеми інноваційної політики України в умовах реформування економіки/ І. В. Макаренко//Економіст. – 2005р. – №4 – С. 42.
9. Пенькова О. Г. Проблеми реалізації інноваційної стратегії розвитку України/ О. Г Пенькова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №9. – С. 96.